



Oppgave 2.

#Autonomi.

Autonomi kommer fra de greske ordene autos og nomos. Autos betyr selv, og nomos betyr lov, lov kan derimot ha en noe bredere betydning enn den vanligste norske bruk. Autonomi går altså på at en person står for sin egen lov, dette forner vi med begrepet selvbestemmelse, at ~~ingen~~ vi ikke blir pålagt noen andres lov uten sønlykte.

For di vi lever i et samfunn blir vi hele tiden påvirket av beslutninger andre har tatt, og som vi må forholde oss til. Vi begrenser ofte brukt av begrepet autonomi til å gjelde for person ganske snevert og å ta utgangspunkt i intensjonalitet.

Jeg har for eksempel ikke valgt at denne eksamen skulle være i dag, på dette tidspunktet. Det jeg har valgt er om jeg ønsker å ta kurset, og om jeg ønsker å gå opp til eksamen, altså var jeg autonom i det hensende. Om jeg for eksempel ble tvunget til å ta eller ikke å ta eksamen ville det være en ~~forståelse~~ begrensning av min autonomi.

Forståelsen av autonomi oppner man med en "intimone" eller en "ørighetssone", der en persons autonomi ikke skal utfordres, der den personens selvbestemmelse skal sikres. Et eksempel på dette er personlig informasjon som skal sikres gjennom taushetsplikt. Et annet eksempel er at selvbestemmelse over egen kropp står sterkt innen helsevesenet. Forståelsen av autonomi knytter seg i tillegg tilfellers også til personens verdighet, altså at den omes som verdig til å bestemme over seg selv.



Emnekode : ET-401
Kandidatnr. : 2011
Dato : 23/11/11
Ark nr. : 2 av 8

Et centralt moment for å forstå autonomibegrepet er beslutningsdyktighet, i hvilket grad individet er i stand til å håndtere sin autonomi. Beslutningsdyktigheten som faktor berører flere ting, alder og modenhet er et. Et argument for om man ser på rettigheten et form barn får i lovverket gjør de fleste av dem på beslutningsmyndighet, der det fullføres ved 18 år og myndighet som andre voksne personer.

Innenfor psykiatris er også spørsmålet om beslutningsdyktighet sentralt, om en psykisk syk person har beslutningsdyktighet, og forstå egne valg om sin behandling. I dette tilfellet blir saken enda vanskeligere om personens tilstand er varierende, og om personen i et godt øyeblikk vil ha behandling og i et sverst øyeblikk ikke vil. Et lignende spørsmål kommer opp i visse situasjoner der en person er midlertidig beslutningsdyktig for eksempel etter en ulykke.

Til spørsmålet om autonomi, ligger også vurderingen av rettigheter. Særlig rettigheter som bytter seg til negativ frihet, altså frihet fra inngriper. Retten til å ta egne valg er en forståelse av autonomiens stilling og viktighet. En stadig pågående debatt er om hvor i psykiatris grenker denne rettigheten til autonomi, Mer om dette senere.



Emnekode : ET-401
Kandidatnr. : 2011
Dato : 23/11/11
Ark nr. : 3 av 8

Paternalisme.

Paternalisme går ut på å handle til en annen persons beste uten den personens samtykke. Her skiller man mellom myk og hard paternalisme. Med myk paternalisme mener man at man tar en avgjørelse på en annen persons vegne uten at den har beslutningsmyndighet. Et eksempel på dette er om en person befinner seg i ^{ulykke} etter en bilulykke og da ikke er beslutningsdyktig. Et sentralt spørsmål i slike tilfeller er hva man ontar at personen hadde ønsket om den var beslutningsdyktig, i tilfellet over ontar man at forsterker den rommede ønsker minst mulig skade og smerte, og handler deretter.

Hard paternalisme betyr at man handler uten på en annen persons vegne uten personens samtykke, mens den er beslutningsdyktig. Dette er altså en form for tvang. Et skelen for å bruke myk paternalisme er vesentlig lavere enn for hard paternalisme, en utfordring er å avgjøre en persons grad av beslutningsdyktighet.

Paternalisme er dermed en overgrepelse av autonomien til en person, de fleste vil mene at autonomi og respekt for det som er en viktig verdi. Dermed er paternalisme et tema til debatt.



Etliske aspekter ved paternalisme

Som nevnt i redgjørelsen er paternalisme en overprøving av en persons autonomi, da vi anser autonomi som et gode og en rett, så er ikke paternalisme etisk uproblematisk.

En etisk drøfting er det nyttig å gi et overblikk over hvilke verdier man ønsker å ivareta for å vurdere disse opp mot hverandre i den grad ~~at~~ ikke alle kan ivaretas. Verdier vi bytter til autonomi går blødt over i frihet. Her skiller man mellom positiv og negativ frihet. Den positive friheten kommer spørsmålet om autonomi til uttrykk ved at personen velger hva han eller hun vil gjøre, gjennom å ivareta denne friheten tilskrives personen verdighet og myndighet, begge er viktige verdier.

En annen viktig verdi er å minimere lidelse og maksimere glede/nytte. Altså at valget vi gjør eller ikke gjør om å bruke paternalisme skal ha heldige konsekvenser.

Den negative friheten går på å ha frihet fra ting, for eksempel overstyring og tvang, det er spesielt denne friheten som gjør paternalisme problematisk.

Altså vil man ved en etisk vurdering ved bruk av paternalisme ende opp med om man vil la personens frihet eller hensynet til å minimere lidelse og maksimere lykke være høyest. Vi skal trenge ikke å stå i motsetning til hverandre, men de kan gjøre det.



Emnekode : ET-401
Kandidatnr. : 2011
Dato : 23/11/11
Ark nr. : 5 av 8

I noen etikker opererer man med begreper nytteetikk og plikt etikk. Som vist for dette utslap også i drøftingen av paternalisme. En pliktetisk tilnærming vil være at man som profesjonsutøver er forpliktet til å ivareta gitte rettigheter, for eksempel bruket til selvbestemmelse. På samme måte kan profesjonsutøveren være forpliktet til å unngå å gjøre visse ting, for eksempel bruk tvang. En pliktetisk tilnærming har en sterk betoning av et menneskelig og noen rettigheter som skal ivaretas uavhengig av situasjon og kontekst.

På Nytte etikken på sin side tar utgangspunkt i en handlingsskonsekvenser, og vurderer om disse er i tråd med de verdier man ønsker å ivareta. Denne tilnærmingen er dermed situasjonsbetonet og ikke absolutt.

For drøftingen av paternalisme vil valget av tilnærming og graden av den gi forskjellige perspektiv. Med en pliktetisk tilnærming vil man kunne komme til at profesjonsutøveren er forpliktet på en uforvarelig plikt til å unngå tvang og dermed ikke kan la vurderingen av situasjonens avgjørelse. Med en konsekvensetisk tilnærming tar profesjonsutøveren utgangspunkt i situasjonens og vurderer konsekvensene for å velge om den skal omvade paternalisme.

Det er viktig å understreke at ingen av disse tilnærmingene pender best til vanlig. En pliktetisk tilnærming tar konsekvensene i betraktning, og en konsekvensetisk har en eller annen for absolutt. Forstelles ligger i hvilken veit tilnærmingen får. Et eksempel på dette er det man kaller et rødbrettssystem. Man kan ha som regel at man ikke skal bruke tvang i behandlingen, men om pasienten er en fare for seg selv og/eller andres liv og helse så kan det benyttes.



Emnekode : ET-401
Kandidatnr. : 2011
Dato : 23/11/11
Ark nr. : 6 av 8

En tredje tilnærming er nærtlegetikken, denne tar utgangspunkt i at det ligger en fordring fra det andre mennesket om å utvise god etikk ovenfor det. Emmanuel Levinas er en sentral tenker innen denne tradisjonen og skriver mye om apeller fra den andres ansikt. Altså at den medmenneskelige relasjonen danner et grunnlag og en forpliktelse for etikk. I drøftingen av paternalisme kan dette få utslag begge veier, både i form av en appell om ikke å overprøve den andres beslutningsdyktighet, eller i form av å ivareta den andres beste på tross av dens vilje.

For alle vurderinger er begrenset kunnskap et problem, dette blir særlig et problem ved paternalistisk handling. Det autonome mennesket står fritt til å ta uopplyste og ubegrunnede valg, men det er noe gunstige annet å ta avgjørelser på andres vegne, særlig om det går mot deres vilje. Et dystert eksempel på dette er tvang til problematiske behandlingsmetoder som man ikke visstom fungerte for å behandle psykiatiske pasienter.

Slik jeg ser det er det også en betydelig etisk relevant forskjell mellom myk og hard paternalisme. For myk paternalisme vil spørsmålet ofte dreie seg om hva pasienten ville ønsket. Som oftest er dette omsvarende med det profesjonsutøverens anser for å være den beste behandlingen. Et eksempel er ved en ulykke der en person havner i coma og trenger behandling, man antar at pasienten vil ha den best mulige behandlingen selv om man ikke vet det. Selv om vi handler uten å vite hva personen vil og dermed ~~ant~~ anta utøver paternalisme er dette lite problematisk i de fleste tilfeller. Et eksempel der man kan tenke seg at det hadde vært et problem er om personen hadde trent bedøvelse og den var jeshovas vitne. I om man da hadde antatt at den ville valgt å ikke motta blod og gjort det er man over mot hard paternalisme.



Emnekode : ET-401
Kandidatnr. : 2011
Dato : 23/11/11
Ark nr. : 7 av 8

Et perspektiv for å vurdre beslutningsdyktighet er hvordan vi forstår fri vilje. Innen tenkingen om fri vilje spilles det mellom 3 posisjoner: Hard determinisme, myk determinisme og kontra kausal frihet. Da vår forståelse av beslutningsdyktighet er knyttet opp til personens frie valg er dette av relevans, om vi definerer frihet og dermed beslutningsdyktighet utifra myk determinisme vil det si at en person har fri vilje i den grad den har et ønske for seg selv. Dermed vil det stort sett være i situasjoner der en person mangler bevissthet man frakriver beslutningsdyktighet.

Om man derimot har en liberalistisk forståelse med kontra kausal frihet, så har en person frihet om den har muligheten til å gjøre noe annet og ta et valg. Man kan tenke seg situasjoner blødt annet innen rasjonsregulering der personens ikke ønsker innleggelse, og at dette skyldes artensighet, men litt hus nettop fordi hus er ovennag ikke har mulighet for å gjøre noe annet. Dermed vil man med en kontra-kausal frihet, ikke innvilge personens beslutningsdyktighet, da hus ikke har frihet.

Ett annet perspektiv som kommer inn ved drøftingen av paternalisme er samfunnets behov for sikkerhet. Om en person er psykisk syk og er en fare for andre mennesker, vil dette være av etisk relevans. Om personens er en fare for seg selv, vil behandlingsnett og/eller romme personens som tar valget. Om personens er en fare for andre vil man ved en drøfting av forentalistiske handlinger også måtte ta deres rettigheter og interesse i betraktning.



Emnekode : ET-401
Kandidatnr. : 2011
Dato : 23/11/11
Ark nr. : 8 av 8

Som et sidste aspekt jeg vil trekke frem er om en patient om bestemmer sig under behandling. Dette er en udfordring inden rusomsorg, der behandlingen er tuff. En patient kan frivillig ha lagt sig ind til behandling, men når abstinensen blir stærkt gir det opp og vil avslutte behandlingen. Spørsmål som kommer opp i et slikt tilfelle er om pasientens beslutningsdyktighet er endret eller ikke, dette vil få ~~etiske~~ konsekvenser for en etisk og drøfting av parentalisme.